

In the article the attempt of historical novel “Severyn Nalyvayko” by M.Vinhranovskiy and “Relikvia” by P.Kral'uk analysis is made. The main attention is paid to showing of contents dominants of prince Vasyl' Ostroz'kiy, who appears in the novels in several images: as a guardian of the Orthodox faith, as a builder of Ostroh Academy, as a spiritual advisor of Severyn Nalyvayko, as a inspirer of Volynski Athens building up.

Key words: historical novel, author conception, national idea, Orthodoxy, spiritual world, union, religious factor, personage, character.

Отримано: 31.05.2011 р.

УДК 001(477)(092):130.2

Н. М. Огієнко

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка

ДУХОВНІ НАСТАНОВИ МИТРОПОЛИТА ІЛАРІОНА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

У статті висвітлюються духовні повчання митрополита Іларіона стосовно Таїнства Святого Причастя і розкривається їх значимість для сьогодення.

Ключові слова: духовність, Таїнства, Причастя.

Вагоме місце у багатогранному творчому доробку І. Огієнка посідає його духовна спадщина, у якій охарактеризовано низку важливих світоглядних понять про сенс життя та призначення людини й чітко окреслено шлях, що веде до духовного становлення особистості.

У нинішніх умовах, коли в українському суспільстві спостерігається дефіцит духовної культури й втрата ціннісних орієнтирів, ці питання набувають особливої актуальності.

За глибоким переконанням митрополита Іларіона, «тільки та людина повновартісна, яка виховує національного духа свого, цебто й свою душу» [1, с. 24]. Тому лейтмотивом усіх його духовних творів є короткий, але дуже глибинний за змістом заклик: «Плекаймо духа свого найперше!» [1, с. 21]. Основними чинниками виховання високоморальної, духовної особистості І. Огієнко вважав рідну мову, історію, культуру, звичаї, традиції та вірування українського народу. Вагому роль у цьому процесі він надавав православній вірі, як центру християнських цінностей, що мають бути орієнтиром і провідником упродовж усього земного життя людини. «Віра, надія, любов — це ті три чесноти, що ними твориться повновартісна людина», — зазначав митрополит Іларіон [2, с. 11]. У книзі «Православна віра» він ґрунтовно охарактеризував основні догмати християнського вчення, з якими повинна бути обізнана кожна людина і керуватися ними у своєму житті.

Особливу увагу, з огляду на це, митрополит Іларіон звернув на висвітлення сутності важливих євангельських Таїнств, яких у православній церкві налічується сім (Хрещення, Причастя, Миропомазання, Вінчання і т.д.). Сутність Таїнства Хрещення в ін-

терпретації Митрополита Іларіона розкрита нами в попередньому збірнику [3, с. 130-133], у даній статті мова йтиме про погляди І. Огієнка на Таїнство Святого Причастя (Євхаристії), його походження, порядок здійснення та значимість у житті людини.

Стосовно термінів започаткування цього Таїнства та особи, що його встановила, митрополит Іларіон, опираючись на Святому Писанні, стверджує: «Віруємо, що Всесвяте Таїнство Святої Євхаристії, є Таїнство, заповідане Господом у ту ніч, коли він віддав Себе за життя світу. Бо, взявши хліб і поблагословивши, Він дав Своїм Учням і Апостолам і сказав: «Прийміть, споживайте, це Тіло Моє». І взявши Чашу, віддав хвалу й сказав: «Пийте від неї всі: це є Кров Моя Нового Заповіту, що за вас проливається на відпущення гріхів» [4, с. 51].

Згідно зі вченням Православної церкви Причастя – це Таїнство, у якому віруючий (православний християнин), під виглядом хліба і вина приймає саме Тіло та Кров Господа й у процесі цього таємниче з'єднується зі Христом і стає причасником вічного життя. Таїнство Святого Причастя у перекладі на грецьку мову називається «Євхаристія», що означає «подяка» [5, с. 146].

Відомо, що перші християни, проводячи життя в пості, молитві, служінні ближнім, під час кожної Божественної Літургії причащалися Святих Христових Таїн. У теперішній час такий благочестивий спосіб життя веде досить незначна кількість людей. З огляду на це, нинішні християни не можуть так часто приступати до Таїнства Святого Причастя, однак, православна Церква заповідає їм причащатися не менше п'яти разів у рік (в кожен із чотирьох постів – Великий, Різдвяний, Петрівку, Успенський та у свій День Ангела [5, с. 146]. Прихожанам, які постійно відвідують богослужіння, систематично постують, шанують Дванадцяті й Великі церковні свята, причащатися дозволяється по благословенню духовника частіше.

Розкриваючи великий зцілюючий вплив цього Таїнства на душу і тіло людини, митрополит Іларіон суворо застерігає тих, хто наслідиться приступати до святої Чаші без ретельної підготовки: «Пречисте Тло і Кров Господня роздаються і входять в уста й утроби тих, хто причащається: і благочестивих, і нечестивих. Тільки тим, хто благочестиво і достойно приймає, вони дають відпущення гріхів і життя вічне, а нечестивим, хто недостойно приймає, вони уготовляють осуд і вічні муки [4, с. 52].

Згідно з церковними правилами до Таїнства Святого Причастя християни повинні готуватися говінням (постом), молитвою, примиренням із ближніми, а також – сповіддю, тобто очищенням своєї совісті в Таїнстві Покаяння. Для цього потрібно ретельно звірити свої думки, слова і вчинки із Євангельськими заповідями і, в разі їх порушення, покаятися перед священником, насамперед, у смертних гріхах (гнів, грошлюбство, гордість, розпуста, заздрість, обжерливість, зневага (відчай)), а також у всіх інших, на які вказує людині совість. Така систематична, вдумлива робота над собою, за переконанням І. Огієнка, поступово вестиме до морального очищення й обожнення, як найвищої цілі людського життя на Землі. Іdealістичний

чоловік — це Людина, а матеріалістичний — людина, — писав він у «Філософських містеріях» [6, с. 325]. Зокрема, у філософській трилогії «Житейське море», у якій дійовими особами виступають Голос Господній, Душа, Ангел-Хоронитель, Диявол, Смерть, Праця, Щастя, Наука, Старість і т. і., митрополит Іларіон мовою релігійної поезії переконливо показав швидкоплинність і тимчасовість земного життя й наголосив на необхідності підготовки до Вічності:

Ніхто не знає, що з ним стане,
Й сквапливо Щастя п'є своє,
Та враз минає все кохане,
Й кінець Людині настає...

Буває, вхопить в руку Щастя
Нарешті спраглий Чоловік,
Воно ж нінащо вже не здається,
Бо з ним і Смерть на нього — скік!..

Людина буде все Людина,
Й до Щастя тягнеться й при сконі:
Прийшла Остання вже хвилина,
А їй сверблять й сухі долоні...

Здається, Смерть он за плечима,
Людина ж тягнеться до Щастя:
Йй все бринить солодка рима,
Як серцю спраглому Причастя!.. [6, с. 146].

Думки митрополита Іларіона про важливість Таїнства Причастя для всіх людей і, зокрема, для тих, хто відходить у вічність, повністю узгоджуються із висловлюванням святих Отців Православної церкви, які повчають, що Євхаристія має значення безкровної жертви, і тому без Причастя неможливо унаслідувати вічне життя. Досить актуально для теперішнього часу, позначеного розмаїттям церков і конфесій, звучить й інша настанова митрополита Іларіона стосовно того, хто може здійснювати Таїнство Причастя: «Ще віруємо, що Таїнство Святої Євхаристії доконується не кожним, а тільки єдино православним ієреєм, який отримав Священство від православного й законного Єпископа» [4, с. 55].

Слід зазначити, що свої духовні повчання щодо Причастя, Хрещення, вінчання, соборування, сенсу земного життя і т.і. І. Огієнко писав на чужині у той час, коли на його Батьківщині панувала диктатура атеїзму і все, що було пов'язане із церквою, вважалося пережитком минулого й переслідувалося. Але він вірив і надіявся, що його праця не буде марною й принесе довгождані плоди у вільній, незалежній Україні. Сьогодні цей час настав. Наскільки важливими й актуальними є духовні заповіді митрополита Іларіона можна переконатися, прочитавши заклик, надрукований у православній газеті «Одигітрія», визнаній найкращою парафіальною газе-

тою УПЦ за 2009 рік: «Шановні читачі! Кожен православний християнин протягом всього життя повинен підходити до Таїн Сповіді і Причастя як до найважливіших Таїн Христової Церкви. Якщо досі це було вам невідомо чи інші причини відволікали вас від цих спасительних Таїн, благаємо вас усунути це непорозуміння. Приходьте до Сповіді і Причастя, і нехай благословить вас Господь!» [7, с. 8].

Оцінюючи в цілому призначення духовних творів митрополита Іларіона, скористаємося висловлюванням доктора філологічних наук, лауреата Всеукраїнської премії імені Івана Огієнка М. Тимошика: «Це спроба залучити нас, нині сущих в Україні, ... до роздумувань про скороминуще і вічне, духовне і бездуховне, про справжні і фальшиві людські цінності, про проблему вибору і проблему обов'язку, які супроводжують людину протягом всього її земного життя» [8, с. 44].

Список використаних джерел:

1. Огієнкові афоризми і сентенції. До 115-річчя від дня народження Митрополита Іларіона (Огієнка) / упоряд., вст.ст. і покажчик Зиновія Тіменика. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 1996. — 95 с.
2. Іларіон. Людина — то образ Божий: [Митрополіче Різдвяне послання] // Віра й Культура. Місячник Української Богословської Думки і Культури. — Вінніпег. — Рік XXVII. — 1964, січень. — №3 (123). — С. 3-4.
3. Огієнко Н. М. Духовні настанови митрополита Іларіона в контексті сучасності / Н. М. Огієнко // Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: науковий збірник : серія історична та філологічна / [редкол.: Є. І. Сохаська (відп.ред.), О. М. Завальнюк (голова) та ін.]. — Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2009. — Вип. VI. — С. 130-133.
4. Митрополит Іларіон. Православна віра. — Вінніпег, 1957. — 200 с.
5. Закон Божий: Книга для семьи и школы. — Житомир, 1995. — 240 с.
6. Митрополит Іларіон. Твори. Філософські містериї. — Вінніпег, 1957. — Т. I. — 336 с.
7. Одигітрія. Православна газета Вінницької Єпархії. — 2010. — №7. — С. 8.
8. Тимошик М. Феномен українського чернецтва і філософія релігійності в інтерпретації Івана Огієнка (митрополита Іларіона). — У кн. Українське монашество / упоряд., авт. істор-біогр. нарису та коментарів М. С. Тимошик. — К. : Наша культура і наука, 2002. — 396 с.

The article deals with spiritual precept of metropolitan Ilarion wich correlate with the mystery of Pritsasnting and their smportance for nucaning-fulinees opens up for todau.

Key words: spirituality, mysteries, Pritsasnting.

Отримано: 25.08.2011 р.